

זכמו בדושיה של אילמים עיוורים, זרק בן-יעור לקורא, שאבד בסך הסופי רים ובליל המילים, והתודה לחומר מי המבוקר — שטיפטר, עגנון, קורצוויל או ברונבסקי — את הפיתרון שלו לחי-דה הבלשית: הרעף נותנת, שטיפטר (של כניו, "סיפר עיניים", "ברמי ימה" (של עגנון) יהיו קרובים לו, "שתי אחיות", אך דומה כי לפחות ב"שתי אחיות" קרוב שטיפטר לפשוטו יותר מאשר למורכבו שלו. והטיפטר נראה תמים למדי, בהשוואה לאותה תמימות או פשטות כביכול אשר כטיפטוריו אלה של עגנון...

לאחר תיסבוכות-מילולית זו, מסכם בן-יעור את רשימתו: ואילמלא הייתי הושע הייתי אימר כי הקורא לתמו (כוונתו מן הסתם לקורא-היתון המחזיק בנגד עיניו את כתבי וואמרי שטיפטר, ברונבסקי, קורצוויל, עגנון ובן-יעור — ד.ע.) כנזלה כיום עולל להושע מטמ אכזבה בתום הקריאה, מבלי דעת אם האשמה היא בו או בסופר...

ג. "עיתונאית שהתפשעה לסיפורות"

צלע שלישית בספת מתהדרת זו בני-צות-עטלף של חכמות, ידענות, בשרה, חשיטט וציטוט הוא יורם ברונבסקי, איש העולם והניאוקלסיקה, שמספרים עליו כי אם היה חי בימי המלך שלמה, היה מכהו בהתמודדות על ידענות בשפת רבות מניספור. בזרם עכור זה של רצף-כתבנות, ש-היא כלי-העולמות מלבד ביקורת לשמה, שוחה יורם ברונבסקי כדג במים לצידם של אורים בן-הרצל ובן-יעור, אלא שב-ניגוד לציפוי-הפרובינציאלי שלהם, הש-כיל הוא לארוז את מילותיו בשיבוט אלגנטי יותר, של אדם הטועם מכל העו-

למות. שעה שבו-יעור חוטא מעת-לעת ועוסק באיזה סופר-מקומי, הרי ברונבסקי מצ-ניש ומסעיר את קהיליית-הסופרים ה-פרובינציאלית של ישראל. רק באחרונה הללה שלא מאבהת-מרדכי, אלא משינאת אותה קהיליה, ספר נטול כל ערך שכתב בעלה של הפיזימנאית נעמי שמר, תוך שהוא טורח להדגיש, כי ספר זה מעיד על סיפורת של ממש בפרובינציה המפ-גרת שלו.

רשימתו של ברונבסקי חדלו והמכ-בר להתימר כביקורתיות. הן הופכות יותר ויותר למעין, "בשורה ביקורתית" שלו, תוך שהוא מאמץ לעצמו מינהגים וגיוונים משל המבקר הבריטי גירג' שטיינר, המתימרים להיות הפשטה פו-פולארית של רעיונות חברתיים שמקורם ב"אסכולת פרונקפורט" של בין שתי מיל-חמות-העולם.

רשימתו של ברונבסקי על סיפורו של אל. דקטורוב, רגטיים, דומה שהיתה משתלבת עד ללא-הכר בסיפורו של שטיי-גר לשון ודממה, מלבד היותה לוקה ב-חסרון ציטוטים חלולים ומתיאודור וי-אדורגו. את רשימתו פותח ברונבסקי בקביעה: היהים בין הסיפורות (כא-דיאה) לבין העיתונאית (כאדיאה) מעי-לם לא היו קלים... וכעיתונאי האמון על מלאכתו הוא מצייין שהעיתונאית: בזמי-נים משיימם היא אפילו מקצוע מכובד... הוא נזהר מלציין אותם זמנים משיימם, שייתכן כי בהם הוא עצמו יושב אל מכ-תבתו וכותב.

בדומה לגירג' שטיינר, מחזיק אף הוא בכרסות עמוסות שציטוטים למטרות שו-רות, שאותם הוא משבח במאמרו. היות שהוא אינו בוטח ביכולת-הקליטה של קוראיו, הוא נהוג-להביא ציטוט, ואחר לפתח אותו, ולהמחישו, כפי שהוא נוהג

ברשימתו של רגטיים, שם הוא מצטט את גיימס ג'ייס; את הסופרים, חייבים לעקוב ביופיום; את המאורעות הגדולים עלינו להניה לעתונאים... ובפולפלו מס-ביר ומפשט ברונבסקי עבור קוראיו: המיוותיהם של קריינג'ר או של קארטר עשויות להיות בעיניו של מי שאין לו קשר ישיר אליהן, ומקבל אותן "חסויות" עליידי כלי-התיקשורת, דמויות מיתולו-גיות, שהיוניות מוחשיות פחות מזו של הנסיק בולקובסקי או ליאופולד בלום. משהו המקמק קורה ללשונו שעה שהיא נשפלת בדמויות הגדולות ובאירועים ה-גדולים; משהו שהסיפורת אינה יכולה שיקרה ללשונו...

ברשימתו של רגטיים אין ברונבסקי שוקל את ערכו הסגולי של הספר, אלא מנסה להוכיח את האופן והסגנון שבעד-רתם קוברים העיתונות והסיפורת-העיתו-נאית את הסיפורת הטהורה הנקיה מרב. את היפעה הכמעט-קלסיציסטית המרטי-טה את נימו, תחושתו ומאמריו של ברונ-בסקי. ברשימתו של רגטיים ממחיש ברונבסקי יריקתו לברא העיתונאית שממנה הוא ממלא את שלפוחיותו.

והוא כותב על ז'אנר סיפורת-עיתונאי זה: ריצו הגאווה האינמלקטואלית (ש-אינה מחייבת בקשר הכרחי עם האי-טלק) וריצו הכוונה הנחשה להתכבד. וכי מי מאיננו יכול לעמוד בפניה בזמ-נים סרויים אלו?... ועל-כן: "רגטיים" של דוקטורוב, זוהי יצירת-מופת אמר-תית של העיתונאית שהתפשעה לסיפ-רות... קראתי אותו בהנאה כאנגלית לפני כשנה; ועתה, משקראתיו בעברית, הנא-תי לא ניפגמה — הן משום ששכחתי כמעט לחלוטין את פרטי מושגו של הספר (ויותר משזוהי סימן לפניולות פרטית אפ-שרית זוהי ערות נוספת לטיבה המעולה-כפוגו של עשייתו...

ברונבסקי, שהוא מתוכם עשרת-מר גים מן-הרצל ובן-יעור, מתמקד לפני ה-קורא-הישראלי עם מגמות ספרותיות כי ארצות-הברית, ומתפצל בהערכה בי-רגטיים הגיע לידיהם של אנשים שבדרך-כלל אינם קוראים ספרים, ובהמשך האי-סתר את עצמו 2 X: אכן, הקורא הוא דיאלי של "רגטיים", זה שאילו כיוון דוקטורוב את סיפורו הוא העיתונאי, ואני יכול להעיר דעם עצמי שההנאה שהפתי-מהספר חיקקה בו את התחושה שהפתי-נאות היא המקצוע שנועדתי לו... ובהכ-רות יעדו, בפני קוראיו, מאפר ברונ-בסקי עצמו, בספק סאתירה, ספק גיר-חן.

לקראת סיום רשימתו הופך ברונבסקי אפולוגטי יותר, תשוף יותר, והוא מר-ווח — שקל במודע — את עצמו לה-מינגוויי, שקלא פיצי'רלד, נרמן מילר, גור וידאל ואחרים, שפעלו כעיתונאים והעיתונות פגמה כבישרונם. את מאמרו הוא מסיים בקביעה, שאותה לא הצליח לנבש: "רגטיים" הוא הפניעה הצנייה והמבריקה ביותר — אולי הסופית? — של הסיפורת לעיתונאית...

אולי כגן המקום להביא קטע מרשימתו של ברונבסקי, שבו מצויים בביקורתו על רגטיים, אותו שמת מן-הסתם ברשימה קודמת שחיבר על הספר שחיבר בעלה של הפיזימנאית נעמי שמר: דבר אינו יכול להשפיל את העברית, אפילו לא התנחות האלגנטיות, האינמלקטואליות והמקצועיות שרוינם למענה דוקטורוב במרשימתו המתוחכם לרב-ממר... אמר, ולא יסף.

עוד יש ערים נכחדות בתפוצות הגולה שבהן מתפרסמות ביקורות-ספרים עניי-גיות, ולא המלל העיקר והמתחכם הו של המבקרים-הנקריסיים האלה, שעניי-הם טחו מלאות הרחק, ואינם טורחים אפילו להתבונן סביבם.

מצפון להשכיר

תולעי תרבות

בפולין הוא קרא לעצו סטאניסלב ויגודצקי. ויגודצקי הוא נולד ב-1907, ומשחרן-עוריו פעל במילמה הקומוניסטית. הוא נדרף ונכלא בין שתי מלחמות-העולם, ועבר את מחצית מלחמת-העולם השנייה במחנה-ריכוז. עם כיבוש פולין על-ידי הסובייטים הוא פרח כעף שקד באביב-העמים. כקומוניסט משחרותו הוא השתלב במישועלי סיפרות הריאליזם-הסוציאליסטי, ושימש בה במשך שנים רבות כאחד מעמודי-התווך הסיפורתיים של המישטר הקומוניסטי בפולין. מצויים בארץ ויצאייפולין הטוענים, ככל סופר-ממוסד בפולין-הקומוניסטית שימש כסופר-חצר של אחת מרועות-המישטר. בימאי-טלוויזיה שפעלה ארצה מפולין בסוף שנות ה'60 סיפר לי, אחרי תוכנית-טלוויזיה שדנה בחוות-החיות של גירג' אורוול, בה השתתף ירושע ויגודצקי כמבקר המישטר שבו פעל סטאניסלב ויגודצקי, כי קשה לו להחליט את מי מהחוקים בעלות-השורה מייצג עבורו ויגודצקי. והוסיף אותו במאי, שויגודצקי שירת תקופה ארוכה לא האינטרסים הסיפורתיים של המישטרה החשאית הפולנית. לטענת אותו במאי, ניתן לקרוא בין השורות בסיפורו מעצור לצורך בירור-רמזים רבים מדי על בקיאותו של המחבר בנעשה במרתפי-החקירה ולא מצידם של הנחקרים.

על עטיפת מעצור לצורך חקירה נכתב: "אולם השייכותו ההכרתית לעם ישראל הוישב במדינתו הובילה להזדהות ריגשית ומעשית רק בזמן האחרון: נוכח הגל האנטישמי העכור, שנאה בפולין אחרי מלחמת ששתי-הימים, נקעה נפשו מן החיים בארץ הכוב המתחסר, ובכפבבאר 1968 הוא עלה עם מישהתו לישראל..." ניסוח זהר ביותר על אודות ההשתייכות ההכרתית שהובילה אותו להזדהות ריגשית. ובמילים אחרות: בפולין גירושו אחרי מלחמת '67 את כל היהודים. כך שגם אם לא היו כופים על סטאניסלב ויגודצקי את, ההשתייכות ההכרתית" הוא היה עוזב את פולין בעליכורחו.

כפי שהקומוניזם היה הדגל הסיפורתי של סטאניסלב ויגודצקי, כן הלאומנות היהודית הפכה הדגל-הסיפורתי של ירושע ויגודצקי. תוך תגלה קצרה הוא מצא מקומו בכותר-המזרח הלאומני של מערב, ובדומה לאחרים שהורגלו לשרת אידאות בעוורו, נחברך ויגודצקי בחוש לדעת לאן נושבת הרוח. בימים אלה, כאשר מתנהלת במיורחי אירופה מערכה ציבורית של סופרים ה-חולקים על ממשלותיהם בשאלות חירות-האדם בארצותיהם, פנה מוסף-הסיפורת של מערב לכמה סופרים-עולמיים, שיתארו את יציאותיהם של הסופרים המורדים מרות התרבותית של השילטון במזרח-אירופה. אך טבעי היה שירושע ויגודצקי יעלה קווים לדיוקנו של יזי אנדווייבסקי, ה-חשוב בסופרים הפולנים כיום. ההגדרות והסופרלטיבים שמעניק ירושע ויגודצקי לאנדווייבסקי מעודם לא תאמו את סטא-ניסלב ויגודצקי:

... אכול מריית "מעריב",
הוושע ויגודצקי
אדונים חדשים

המשיח"ב,, הבימה" ?

בטיימס ליטרארי סאפלמנט פורסמה ביקורת מאת צ'ארלס דאגלס-יום, עורך-הפנים של השבועון, וקרוב-משפחה של ראש-משלחת בריטניה לשעבר, על האוסטר-ביוגרפיה של משה דיין אבנרייך במהדורה האנגלית שלה. הביקורת נפתחה בקביעה: "משה דיין הינו הבן הבכור שנולד בקיבוץ דגניה בפלסטינה... בהמשך קובע המבקר: "ברור שזה יזמנו של איש-צבא. אבל אם תשנה את השמות, הוא יכול בקלות להפוך לתולדות-חייו של כל איש-צבא אחר... הוא תמיד נותן קטנות לנהג שלי, לרמטכ"ל שלי, לקציני-הקשר שלי... סיפור-חייו של דיין מזכיר לראגלסיום דיוקן של קצין כפי שתואר עליידי סנטיאקו פררו" (מחבר הנסין הקטן). כמורכב אינו מסתיר את שילתו מפיסקות של דיין, כמו: "לא די לדעת כיצד להביס את הערבים, הם צריכים ללמוד לחיות עם היהודים", יחד עם זאת הוא מדגיש כי, "דיין הוא הדמות שהקירטוריסים טים חולמים עליה... ולקראת סיום הסיקרה, הוא מתמקד על הצלחתו של דיין כקצין, וכישלונו כמדינאי, ומסיים במילים: "סיפורו היה צריך להיות סיפורו של ישראל — אבל יש טובים ממנו. לישראל יש יותר מאשר כוה-ניגוח צבאי" • עוררת השאלה, "שלמה בר-שביט כמהנהג-האמנותי של התיאטרון הלאומי הבימה מתעוררת השאלה, אם ככוונתו להתייצב מאחרי הרפרטואר שאותו בחר יחד עם קודמו, "ויי יזרעאלי. בין סימני-השאלה הגדולים נשאלת גם ככוונתו של ברישביט להעלות על הקרשים את ההצגה המשיח מאת יוסף לונר" (זה מסתובב).

כמה חבל שסופר מעולה, לווס-חופש ואיש-עקרונו כיוי אנדווייבסקי זכה בסניגור בדמותו של ירושע (סטאניסלב) ויגודצקי, המייצג כיום, "מצפון-להשכיר", ל"אדונים" החדשים שלו, שבשיחותם הוא מהלל את אנדווייבסקי ומגנה את היד שהזינה שנים כה רבות את סטאניסלב ויגודצקי. מצפון-להשכיר פעם — מצפון-להשכיר תמיד.

בחפץ

בטיימס ליטרארי סאפלמנט פורסמה ביקורת מאת צ'ארלס דאגלס-יום, עורך-הפנים של השבועון, וקרוב-משפחה של ראש-משלחת בריטניה לשעבר, על האוסטר-ביוגרפיה של משה דיין אבנרייך במהדורה האנגלית שלה. הביקורת נפתחה בקביעה: "משה דיין הינו הבן הבכור שנולד בקיבוץ דגניה בפלסטינה... בהמשך קובע המבקר: "ברור שזה יזמנו של איש-צבא. אבל אם תשנה את השמות, הוא יכול בקלות להפוך לתולדות-חייו של כל איש-צבא אחר... הוא תמיד נותן קטנות לנהג שלי, לרמטכ"ל שלי, לקציני-הקשר שלי... סיפור-חייו של דיין מזכיר לראגלסיום דיוקן של קצין כפי שתואר עליידי סנטיאקו פררו" (מחבר הנסין הקטן). כמורכב אינו מסתיר את שילתו מפיסקות של דיין, כמו: "לא די לדעת כיצד להביס את הערבים, הם צריכים ללמוד לחיות עם היהודים", יחד עם זאת הוא מדגיש כי, "דיין הוא הדמות שהקירטוריסים טים חולמים עליה... ולקראת סיום הסיקרה, הוא מתמקד על הצלחתו של דיין כקצין, וכישלונו כמדינאי, ומסיים במילים: "סיפורו היה צריך להיות סיפורו של ישראל — אבל יש טובים ממנו. לישראל יש יותר מאשר כוה-ניגוח צבאי" • עוררת השאלה, "שלמה בר-שביט כמהנהג-האמנותי של התיאטרון הלאומי הבימה מתעוררת השאלה, אם ככוונתו להתייצב מאחרי הרפרטואר שאותו בחר יחד עם קודמו, "ויי יזרעאלי. בין סימני-השאלה הגדולים נשאלת גם ככוונתו של ברישביט להעלות על הקרשים את ההצגה המשיח מאת יוסף לונר" (זה מסתובב).

• שהוסרט בכיכובו של השחקן ציפולסקי, והוקרן על המסכים בישראל.
• בית-הנכחרים הפולני.

מאגריכת בין עומא